

Міністерство освіти і науки України
Тернопільський національний економічний університет

Рудакевич О. М.

**Використання матеріалів парламентських виборів
в Україні 2012 року у викладанні курсу «Політології»
(методичні рекомендації)**

Тернопіль ТНЕУ

2013

Рудакевич О. М. Використання матеріалів парламентських виборів в Україні 2012 року у викладанні курсу «Політології» (методичні рекомендації). – Тернопіль: ТНЕУ, 2013. – 43 с.

Рекомендовано до друку на засіданні кафедри філософії та політології ТНЕУ, протокол № 6 від 11 квітня 2013 р.

Рецензент: Т. В. Гончарук, доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії та політології ТНЕУ.

Відповідальний за випуск:

О. М. Рудакевич, доктор політичних наук, доцент, професор кафедри філософії та політології Тернопільського національного економічного університету.

Зміст

Вступ.....	4
1. Загальна характеристика парламентських виборів в Україні 2012 року та їхні результати	5
2. Перспективи розвитку демократії та формування громадянського суспільства у виборчих програмах політичних партій	14
3. Зовнішня політика українських парламентських партій.....	23
4. Використання етнополітичного чинника у виборчій стратегії українських партій (досвід 2012 р.)	30
5. Парламентські вибори в країнах Центральної Європи та функціонування транснаціональних партій в Європарламенті.....	38

Вступ

Викладання нормативного курсу «Політологія» у вищих навчальних закладах України має поєднувати розгляд теоретичних основ політики з аналізом реальних політичних процесів, що відбуваються в Україні та за рубежом. Особливо багатий фактичний матеріал дають виборчі кампанії національного рівня, адже на них політичні партії, їхні лідери намагаються здійснити аналіз стану суспільства та накреслити шляхи подальшого розвитку країни, базуючись на відповідних світоглядно-ідеологічних засадах.

Парламентські вибори, що відбулися в Україні 28 жовтня 2012 р., стали новим випробуванням для української демократії. Вони привернули увагу не лише вітчизняної громадськості, але й зарубіжних аналітиків, адже Україна стала важливим суб'єктом міжнародної політики, який мав засвідчити відданість влади та рядових українців європейським цінностям, прагнення надалі розвиватися у напрямі утвердження ринкової економіки, правової держави та народовладдя.

Методичні рекомендації стосуються використання матеріалів парламентських виборів у викладанні нормативного курсу «Політологія». В першу чергу мова йде про такі теми курсу, як «Політична влада», «Політична діяльність та політичні відносини», «Політична система суспільства», «Політичні партії, громадські об'єднання та рухи», «Громадянське суспільство», «Демократія в політичному житті сучасного суспільства», «Світові політико-ідеологічні доктрини», «Основи етнополітики», «Міжнародні відносини та світовий політичний процес».

У першому розділі дається загальна характеристика виборчої кампанії в Україні 2012 р. та її результатів; у наступних розділах аналізуються виборчі програми партій-переможців у таких сферах суспільного життя, як права людини і громадянина та формування громадянського суспільства, засади етнонаціональної та міжнародної політики парламентських партій. В останній частині рекомендацій йдеться про парламентські вибори в країнах Центральної Європи та функціонування транснаціональних партій в Європейському парламенті.

1. Загальна характеристика парламентських виборів в Україні 2012 року та їхні результати

Спершу слід зазначити, що президентські вибори 2010 р. істотно змінили політичний ландшафт країни, повернувши в правове поле Конституцію України 1996 р., згідно якої держава має президентсько-парламентську форму правління. За три роки перебування на посаді нового Президента України помітно змінилися засади внутрішньої та зовнішньої політики. Свідченням цього стало також прийняття 17 листопада 2011 р. нового Закону України «Про вибори народних депутатів України». Цим законом встановлено 5-ти відсотковий прохідний бар'єр і змішану виборчу систему: 225 депутатів обираються в загальнодержавному багатомандатному окрузі за виборчими списками від політичних партій, а інші 225 – за мажоритарною системою в одномандатних округах. До того ж участь у виборах могли брати лише політичні партії (участь партійних блоків не передбачався), що заставило політичні сили виробити нову стратегію і тактику виборчих змагань [2].

Як розгорталися основні події під час виборчої кампанії 2013 р?

22 січня 2012 р., в день Соборності України, опозиційні лідери на Софійській площі в Києві підписали угоду про спільні дії. Угоду підписали всі члени Комітету опору диктатурі, а також лідер партії «УДАР» Віталій Кличко.

17 березня 2012 р. з'їзд партії «Сильна Україна» прийняв рішення про ліквідацію партії. Делегати з'їзду підтримали пропозицію лідера партії С. Тігіпка об'єднати свої реформаторські зусилля з Партією регіонів.

23 квітня 2012 р. лідери ВО «Батьківщина» та Партії «Фронт змін» Юлія Тимошенко та Арсеній Яценюк заявили про формування спільного виборчого списку на виборах за пропорційною системою. Згодом у список т. з. «об'єднаної опозиції» ввійшли представники ще п'яти партій: Народного Руху України, Партії «Реформи і порядок», Європейської партії, Партії «За Україну!» та Партії «Громадянська позиція».

ВО Свобода та Партія «УДАР» прийняли рішення йти на вибори самостійно (окремими списками), але погодити між собою спільних кандидатів на виборах в одномандатних округах між собою та об'єднаною опозицією.

Результати голосування в багатомандатному виборчому окрузі представлені у таблиці № 1, з якої видно, що із 21 політичної партії, які брали участь у виборах, 5 подолали 5%-ти процентний бар'єр. Це Партія регіонів – 30,00% голосів; ВО «Батьківщина» – 25,54 %; Партія «УДАР Віталія Кличка» – 13,96 %; КПУ – 13,18 %; ВО «Свобода» – 10,44 %. Інші 16 партій набрали 6,88 % голосів.

За оцінкою політологів більшість з них виконували роль т. з. «технічних партій», які відтягували голоси від провідних політичних сил та вдавалися до неправових дій, як під час виборчих перегонів, так і в процесі підрахунку голосів. Голоси віддані за ці партії були розподілені між переможцями виборів.

Таблиця 1.

Результати голосування за політичні партії в багатомандатному загальнонаціональному виборчому окрузі на парламентських виборах в Україні 2012 р. [3]

№ п/п	Назва партії	К-ть канд. у списку	Голосів «за»; (тис.)	Підтримка ПП у %
1	Партія регіонів	222	6.117	30,00
2	ВО «Батьківщина»	209	5.208	25,54
3	ПП «УДАР В. Кличка»	209	2.848	13,96
4	КПУ	214	2.687	13,18
5	ВО «Свобода»	218	2.130	10,44
6	Партія Н. Королевської «Україна – вперед»	149	322,0	1,58
7	ПП «Наша Україна»	185	226,5	1,11
8	Радикальна партія Олега Ляшка	139	221,1	1,08
9	Партія пенсіонерів України	29	114,2	0,56
10	Соціалістична партія України	155	93,0	0,45
11	Партія Зелених України	78	70,3	0,34
12	Українська партія «Зелена планета»	225	70,1	0,34
13	Партія «Руський блок»	34	63,5	0,31
14	Політична партія «Зелені»	56	51,4	0,25
15	ПП «Україна майбутнього»	30	38,6	0,18
16	Політичне об'єднання «Рідна Вітчизна»	106	32,7	0,16
17	ПП «Народно-трудоий союз України»	17	22,9	0,11
18	ПП «Нова політика»	69	21,0	0,10
19	ВО «Громада»	41	17,7	0,08
20	ПП Українська Національна Асамблея	114	17,0	0,08
21	Ліберальна партія України	55	15,6	0,07

Ще 170 мандатів політичні партії вибороли в одномандатних округах (йдеться про кандидатів у депутати, яких публічно рекомендували політичні сили), в т. ч. Партія регіонів – 113, ВО «Батьківщина» 39, «УДАР» – 6, ВО «Свобода» – 12, КПУ – 0, Єдиний центр – 3, Народна партія 2, Радикальна партія О. Ляшка – 1. П'ятдесят мандатів отримали самовисуванці, значна частина з яких примкнула до фракції Партії регіонів.

Зауважимо, що у п'яти округах вибори народних депутатів України визнані таким, що «не можна встановити їх результат». Тому Верховна Рада України восьмого скликання налічує сьогодні 445 депутатів. Питання про те, коли будуть організовані повторні вибори у проблемних округах станом на 1 квітня 2013 р. залишалося нез'ясованим.

Загальний підсумок голосування на парламентських виборах в Україні 2012 р. представлений у табл. 2. Партія регіонів отримала 185 мандатів, ВО «Батьківщина» – 101, «УДАР» – 40, КПУ – 32, ВО «Свобода» – 37.

Таблиця 2.

Загальні результати парламентських виборів в Україні 2012 р.

№	Назва партії	% голосів (пропорц. система)	Отримано мандатів	Обрано мажори- тарників	Всього депутатів
1	Партія регіонів	30,00	72	113	185
2	ВО «Батьківщина»	25, 54	62	39	101
3	УДАР В.Кличка	13,96	34	6	40
4	КПУ	13,18	32	-	32
5	ВО «Свобода»	10,44	25	12	37

Оцінюючи результати голосування в регіонах країни (див. табл. 3), можна дійти висновку, що в 12 областях більшість виборців за Партію регіонів: у Донецькій, Луганській, Харківській – на Сході України; АР Крим, Запорізькій, Миколаївській, Одеській, Херсонській та м. Севастополі – на Півдні України;

Дніпропетровській та Кіровоградській – у Центральній Україні; Закарпатській – у Західній Україні.

В 13 областях перемогло ВО «Батьківщина»: у Вінницькій, Полтавській, Черкаській – в Центральній Україні; Житомирській, Київській, Сумській, Чернігівській та м. Києві – у Північній Україні; Волинській, Івано-Франківській, Рівненській, Тернопільській, Хмельницькій, Чернівецькій у Західній Україні.

ВО «Свобода» здобуло першість у Львівській області та в закордонному виборчому окрузі.

Таблиця 3

Результати голосування за партії на парламентських виборах 2012 р. в регіонах України [3]

№п/п	Регіон України	ПР	Батьківщина	УДАР	КПУ	Свобода
	Схід України					
1.	Донецька	65,09	5,26	4,71	18,85	1,20
2.	Луганська	57,06	5,49	4,74	25,14	1,29
3.	Харківська	40,98	15,51	12,82	20,84	3,83
	Південь Укр.					
4.	АР Крим	52,34	13,09	7,17	19,14	1,04
5.	Запорізька	40,94	14,93	12,40	21,16	3,85
6.	Миколаївська	40, 51	16,93	12,51	19,09	4,30
7.	Одеська	41,90	15,49	13,77	18,16	3,30
8.	Херсонська	29,34	21,80	13,63	23,34	4,71
9.	М. Севастополь	46,90	5,86	5,04	29,46	1,37
	Центр. Україна					
10.	Вінницька	17,38	45,01	13,38	8,86	8,40
11.	Дніпропетровська	35,79	18,38	14,61	19,38	5,19
12.	Кіровоградська	26,25	32,17	14,87	13,46	6,22
13.	Полтавська	21,91	30,14	18,47	13,49	7,94
14.	Черкаська	18,65	37,78	17,23	9,29	9,48
	Північ. Україна					
15.	Житомирська	21,61	36,15	14,19	12,87	7,47
16.	Київська	21,00	36,63	18,73	6,17	10,84
17.	Сумська	21,09	36,27	16,71	12,24	6,37
18.	Чернігівська	20,09	30,73	12,91	13,20	5,98
19.	М. Київ	2,06	30,99	24,45	7,23	17,33

	Західна Україна					
20	Волинська	12,92	39,46	15,96	6,67	17,98
21.	Закарпатська	30,87	27,69	20,03	5,03	8,35
22.	Івано-Франків.	5,18	38,21	15,25	1,78	33,79
23.	Львівська	4,70	36,48	14,44	1,99	38,02
24.	Рівненська	15,80	36,59	17,25	6,21	16,63
25.	Тернопільська	6,40	39,04	14,68	1,92	31,22
26.	Хмельницька	18,6	37,71	16,33	8,81	11,79
27.	Чернівецька	20,7	39,60	19,13	5,36	8,71
	Закордон. ВО	23,2	19,85	22,11	3,46	23,63

Порівнюючи результати парламентських виборів в Україні 2006, 2007 та 2012 рр. (див. табл. 1,4,5), слід відзначити, що у 2006 та 2007 рр. ці вибори відбувалися за суто пропорційною системою. До того ж тоді діяли виборчі блоки, серед яких найбільш впливовими були «Блок Юлії Тимошенко» та «Наша Україна» («Наша Україна – Народна самооборона» в 2007 р.). Перехід до змішаної системи виборів був пов'язаний з помітним падінням рейтингу Партії регіонів після президентських виборів 2010 р. Ця партія сподівалась отримати значну частину мандатів у мажоритарних округах. Як бачимо, її плани збулися. Однак, у багатомандатному виборчому окрузі опозиційні партії здобули більше голосів, ніж Партія регіонів разом з КПУ (43,18 % проти 56,88 %). У порівнянні з попередніми виборами, у 2012 р. не змогли подолати виборчий бар'єр ні Соціалістична партія України, ні Народна партія В. Литвина. Колишній спікер Верховної Ради переміг у мажоритарному окрузі, що на його батьківщині у Житомирській області, а лідер соціалістів О. Мороз (також колишній спікер українського парламенту) залишився поза меж сесійної зали [4; 5].

Аналізуючи парламентські вибори 2012 р., слід підкреслити, що в столиці України м. Києві в 12 мажоритарних округах перемогу отримали опозиціонери: 9 представників ВО «Батьківщина», один свободівець і один ударівець, а ще одному окрузі (№ 223) виборчі комісії не зуміли встановити результат виборів:

Таблиця 4. Результати парламентських виборів в Україні 2006р. (голосування за партії та партійні блоки, що подолали 3 % бар'єр) [5]

№ п/п	Партія (блок), перша п'ятірка списку	К-сть голосів	Рез. у %	К-сть манд.
1	Партія регіонів <i>Янукович В., Карпачова.Н., Скудар Г., Чорновіл Т., Богуслаєв В.</i>	8.148.745	32,14	186
2	«Блок Юлії Тимошенко» (Всеукраїнське об'єднання «Батьківщина», Українська соціал-демократична партія) - <i>Тимошенко Ю., Турчинов О., Томенко М., Онопенко В., Шевченко А.</i>	5.652.876	22,29	129
3	Блок «НАША УКРАЇНА» (Конгрес Українських Націоналістів, Народний Рух України, Партія промисловців і підприємців України, Партія Християнсько-Демократичний Союз, Політична партія «Народний Союз Наша Україна», Українська республіканська партія «Собор») - <i>Єхануров Ю., Кінах А., Тарасюк Б., Герасим'юк О., Лижичко Р.</i>	3.539.140	13,95	81
4	Соціалістична партія України <i>Мороз О., Семенюк В, Ніколаєнко С., Сподаренко І., Червонописький С.</i>	1.444.224	5,69	33
5	Комуністична партія України <i>Симоненко П., Мартинюк А., Герасимов І., Самойлик К., Парубок О.</i>	929.591	3,66	21
	Всього	19.714.576	77,73	450

Таблиця 5. Результати парламентських виборів в Україні 2007 р. (голосування за списки партій і блоків, що подолали 3 % бар'єр) [4]

№ п/п	Партія (блок), перша п'ятірка списку	К-сть голосів	Рез. у %	К-сть деп. манд.
1	Партія регіонів – <i>Янукович В., Азаров М, Ключев А., Богатирьова Р., Чорновіл Т.</i>	8.013.895	34,37	175
2	«Блок Юлії Тимошенко» Всеукраїнське об'єднання «Батьківщина», Українська соціал-демократична партія Партія «Реформи і порядок» – <i>Тимошенко Ю., Турчинов О., Томенко М, Шевченко А., Пинзеник В.</i>	7.162.193	30,71	156
3	Блок «Наша Україна - Народна Самооборона» Політична партія «Народний Союз Наша Україна», Партія «Вперед, Україно!», Народний Рух України, Українська республіканська партія «Собор», Українська народна партія. Партія Християнсько-Демократичний Союз, Громадська партія «Пора», Партія захисників Вітчизни, Європейська партія – <i>Луценко Ю., Кириленко В., Яценюк А. , Гриценко А., Катеринчук М.</i>	3.301.282	14,15	72
4	Комуністична партія України – <i>Симоненко П., Волинець Є., Перестенко М., Гграсимов І., Гайдаєв Ю.</i>	1.257.291	5,39	27
5	«Блок Литвина» (Народна партія, Трудова партія) – <i>Литвин В., Гриневецкий С., Деркач Л., Гаркаша С., Пилипишин В.</i>	924.538	3,96	20

	Всього	20659199	88.58	450
--	---------------	----------	-------	-----

- Округ № 211 – Терьохін С. А. (30,40 % голосів) ВО «Батьківщина»
 Округ № 212 – Ярема В. Г. (30,22%) ВО «Батьківщина»
 Округ № 213 – Яворівський В. О. (36,66%) ВО «Батьківщина»
 Округ № 214 – Чумак В. В. (38,91 %) «УДАР В Кличка»
 Округ № 215 – Ільєнко А. Ю. (33,14%) ВО «Свобода»
 Округ № 216 – Ляпіна К. М. (29,27%) ВО «Батьківщина»
 Округ № 217 – Бригинець О. М. (31,75%) ВО «Батьківщина»
 Округ № 218 – Бондаренко В. Г. (44,20 %) ВО «Батьківщина»
 Округ № 220 – Чорноволенко О. В. (31,57 %) ВО «Батьківщина»
 Округ № 221 – Ємець Л. О. (30,52 %) ВО «Батьківщина»
 Округ № 222 – Андрієвський Д. Й. (33,87 %) ВО «Батьківщина»
 Округ № 223 – Немає результату.

В Тернопільській області Партія регіонів отримала підтримку 6,40 % виборців, тоді як ВО «Батьківщина» – 39,04%, «УДАР» – 14,68 %, КПУ – 1,92 % і ВО «Свобода» 31, 22 %.

У п'яти мажоритарних округах області переможцями вийшли:

Округ № 163 (м. Тернопіль) – Кайда Олексій Петрович від ВО «Свобода» – 56,65 %;

Округ № 164 (Кременецька зона) – Головка Михайло Йосипович від ВО «Свобода» – 45, 33 %;

Округ № 165 (Підволочиська зона) – Бойко Володимир Богданович від ВО «Батьківщина» – 39,52 %;

Округ № 166 (Бережанська зона) – Апостол Михайло Володимирович від ВО «Батьківщина» – 38,97 %;

Округ № 167 (Чортківська зона) – Стойко Іван Михайлович від ВО «Батьківщина» – 33, 56 %.

Оцінка виборів спостерігачами. Місії спостерігачів ОБСЄ, ПАРЄ та США розкритикували вибори в Україні. Міжнародні спостерігачі оцінили, що підрахунок голосів був вельми непрозорим. Громадський рух «Спільна справа» заявив, що результати ЦВК сфальсифіковані по 35 округах. Elect UA повідомила, що найбільшими порушеннями в день виборів були «каруселі» і тиск на виборців. Заступник голови ЦВК України Жана Усенко-Чорна заявила, що вибори були найбруднішими в історії України через «жахливу» фазу підрахунку голосів. В остаточному звіті спостережної місії ОБСЄ, що вийшов

на початку 2013 р., парламентські вибори 2012 р. в Україні були позначені недостатнім рівнем змагальності [3].

Використана література:

1. Вибори до Верховної Ради. Результати голосування [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vr.ukrinform.ua/voting-results/ukraine-total>
2. Закон України «Про вибори народних депутатів України» від 17 листопада 2011 р.
3. Парламентські вибори в Україні 2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <mhtml:file://C:\Documents and Settings\Адміністратор\Рабочий стол...>
4. Парламентські вибори в Україні 2007 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.uk.wikipedia.org/Парламентські_вибори_в_Україні_2007
5. Результати виборів – 2006 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.political.com.ua/?lang=&page=results>

2. Перспективи розвитку демократії та формування громадянського суспільства у виборчих програмах політичних партій України 2012 р.

Парламентські вибори в Україні 2012 р. стали серйозним випробовуванням демократичності її державного та суспільного ладу. Важливим є те, що суб'єкти виборчого процесу висловили свою думку щодо перспектив розвитку народовладдя в країні, адже за час від останніх виборів до Верховної Ради України за рейтингом демократії, який щорічно оприлюднює «Економіст», Україна впала з 53-го місця, яке відповідає станові так званої «неповної демократії», до 79 пункту, який свідчить, що в українському суспільстві сформувався «гібридний», тобто авторитарно-демократичний режим. В той же час, в рейтингу «Індекс свободи слова», який оприлюднює міжнародна організація «Репортери без кордонів», Україна тільки за 2012 р. опустилася на 42 позиції, посівши 131 місце між Іраком та Ізраїльськими територіями в яких процвітає насильство та вбивають журналістів [2].

Аналіз виборчих декларацій парламентських партій щодо стану та перспектив розвитку демократії в Україні доцільно зробити за такими основними показниками: забезпечення прав і свобод людини і громадянина; розвиток громадянського суспільства; удосконалення місцевого самоврядування та парламентаризму. Аналіз за цими показниками політичних сил, що діють сьогодні у Верховній Раді, показав наступне (див. табл.6).

Передвиборча програма **Партії регіонів** [4] наповнена щедрими соціальними обіцянками (про 8000 грн. зарплати бюджетникам, про 100% забезпечення ліками, про 100000 квартир щорічно для молодих сімей тощо). В одному із розділів програми «Освіта – інвестиції у майбутнє» вказано, що держзамовлення у ВНЗ буде 75% від загального набору студентів. Важливою для Партії регіонів є теза про те, що громадяни мають право на свободу слова та на вільне вживання рідної мови. Партія регіонів обіцяє своїм виборцям надання російській мові статусу другої державної. Спекулювання на мові, як свідчить практика, є головним інструментом здобуття електоральних симпатій виборців сходу і півдня України. Тому зрозуміло чому напередодні виборів 2012 Партія регіонів ініціювала прийняття закону України «Про засади мовної політики України», який надав право офіційної російській мові в половині областей України. В Донецькій області за Партію регіонів проголосувало 65,09 % виборців, в Луганській – 57,06 %, в АР Крим – 52,34 %, в Харківській – 40,98 %, в Запорізькій – 49,95 % [2]. Всього в 12 регіонах України регіонали

здобули першість, хоч ситуація з правами людини і громадянина там є вельми проблемною.

Слід відзначити, що Партія регіонів, відповідно до своєї назви, часто обіцяє створити сприятливі умови для розвитку областей України та зміцнення місцевого й регіонального самоврядування. Зокрема, у передвиборчій програмі партії сказано: «Держава процвітатиме, якщо будуть сильними її регіони». Регіонали пообіцяли розширити повноваження органів місцевого самоврядування, зокрема 60% зведеного державного бюджету передавати місцевим радам. Однак така норма не закладена у розрахунки бюджету України на 2013 р.

Насторожує також те, що Партія регіонів не бачить проблем з удосконаленням парламентаризму в Україні. Ця тема не знайшла висвітлення у її виборчій програмі. Події у Верховній Раді після виборів 2012 р. засвідчили, що регіонали далі порушують конституційну норму щодо особистого голосування народних депутатів; не бажають голосувати за вибори у Київську міську раду і мера столиці; всупереч регламентові роботи ВРУ, сесійні засідання проводять за межами приміщення Ради тощо.

Всеукраїнське об'єднання «Батьківщина» представила виборчу програму в якій стверджується, що влада олігархів привела Україну до тотальної кризи в усіх сферах суспільного життя [6]. На відміну від програми Партії регіонів, тут є чіткі вимоги до роботи парламенту: персональне голосування та незалежність від інших гілок влади, збереження демократичного принципу розподілу влади. ВО «Батьківщина» намагатиметься скасувати недоторканість посадових осіб, в тому числі Президента України, зезпечити право громадян на свободу слова і мирні протести, домогтися звільнення лідерів опозиції Юлії Тимошенко і Юрія Луценка.

ВО «Батьківщина» виступає за збереження зовнішнього незалежного оцінювання, як справедливого механізму відбору до ВНЗ. У програмі є пункт про наповнення реальним змістом використання української мови як єдиної державної. Партія виступає проти корупції, зокрема шляхом люстрації суддів, прокурорів та слідчих. Також цікавим є пункт про ліквідацію Конституційного суду, який став маріонеткою в руках глави держави.

Політична позиція «Батьківщини» знайшла істотну підтримку у виборців, яка здобула 25,54 % голосів за пропорційною системою та 9 мандатів у мажоритарних округах. Ця партія перемогла у 15 областях України, в основному в центральних та західних регіонах держави. За неї проголосувало у

Вінницькій області 45, 12 % виборців, у Тернопільській – 39,04 %, у Київській – 36,63 %, у Сумській – 36, 27 %, у Чернівецькій – 39,60 % [2].

У п'яти мажоритарних округах Тернопільщини три мандати також виборола «Батьківщина»:

Округ № 165 (Підволочиська зона) – Бойко Володимир Богданович – 39,52 %;

Округ № 166 (Бережанська зона) – Апостол Михайло Володимирович – 38,97 %;

Округ № 167 (Чортківська зона) – Стойко Іван Михайлович – 33, 56 %.

Всеукраїнське об'єднання «Свобода» вперше пройшло в парламент, не зважаючи на те, що більшість політичних експертів пророкували їй невдачу на виборах 2012 р. Одним із своїх головних завдань партія визнає боротьбу із режимом В. Януковича та реалізацію «Програми захисту українців» [7]. «Свобода» декларує бажання ухвалити закон про імпічмент Президента та висловити недовіру уряду України на чолі з М. Азаровим. Окремим пунктом є намір скасувати Харківські угоди, які на 25 років продовжили перебування Чорноморського флоту РФ у Севастополі. Як і ВО «Батьківщина», свободівці планують провести люстрацію чиновників-корупціонерів, а на їхні місця призначати молодих випускників ВНЗ із сучасним світобаченням. «Свобода» відкрито заявляє, що виступає за пропорційну систему виборів, яка позбавить Партію регіонів адміністративного ресурсу на виборах за мажоритарною системою.

«Свобода» чи не найбільше з усіх партій приділяє уваги парламентаризму: йдеться про персональне голосування за допомогою відбитка пальця; вибори до парламенту за відкритими списками; кандидатам на виборні посади обов'язково вказувати в біографії національність та судимість, зокрема, погашену; скасування недоторканості депутатів; надати можливість територіальним громадам відкликати депутатів усіх рівнів.

Партія буде сприяти активному розвитку громадянського суспільства та підняттю ролі ЗМІ у формуванні громадської думки, підвищенню відповідальності журналістів. Зокрема, вважається за потрібне розкрити секрети про дійсних власників теле- і радіоканалів, популярних газет і журналів. Партія активно виступає за захист української мови, українського книговидання, української кіноіндустрії. Вона обіцяє ухвалити закони про захист української мови як єдиної державної та заборону подвійного громадянства. ВО «Свобода» не дає популістських соціальних обіцянок. Вона

основну увагу зосереджує на створення належних умов для ведення бізнесу, зокрема, через зміну податкового законодавства та захист національного товаровиробника.

У 18 областях ВО «Свобода» подолала 5-ти % бар'єр, а в столиці України знайшла підтримку 17,33 % електорату. В Київській області за неї віддано 10,84 % голосів, у Тернопільській – 31, 22 %, у Львівській – 38,02 % [2]. Загальний результат голосування за «Свободу» в Україні за пропорційною системою склав 10,44 % [1].

В Тернопільській області у двох мажоритарних округах переможцями виборів стали кандидати від ВО «Свободи»:

Округ № 163 (м. Тернопіль) – Кайда Олексій Петрович – 56,65 % голосів;

Округ № 164 (Кременецька зона) – Головка Михайло Йосипович – 45, 33 % голосів.

Партія «УДАР Віталія Кличка» представила свою програму, яка є однією з найзмістовніших щодо вдосконалення державного управління та розвитку демократії в порівнянні з іншими політичними силами [5]. Ударівці переконані: для того, щоб зруйнувати стіну, яка гальмує розвиток країни, необхідно зламати корупційну систему, встановити контроль громадян над державою, надати необхідну владу місцевим громадам, децентралізувати бюджет і провести низку інших важливих реформ. Партія цілеспрямовано виступає за оновлення і унезалежнення судової системи, знищення корупції, унеможливлення вільного тлумачення права, ліквідацію ганебного вибіркового судочинства.

Найбільш широке і змістовне забезпечення розвитку громадянського суспільства подано саме в програмі партії «УДАР». Йдеться зокрема про законодавчу ініціативу громадян, за якою законопроект, підписаний 150000 особами розглядається першочергово у Верховній Раді; право громадян через референдум скасувати рішення органів влади і місцевого самоврядування; можливість громадян висловлювати недовіру главі державної адміністрації області і району, прокурору, судді. На думку ударівців, такі принципи наблизять українську державу до європейських стандартів.

«УДАР» активно виступає за тісний взаємозв'язок держави і громадянина, мінімізацію залежності громадянина від чиновника, адекватну податкову систему як основу для успішної економічної діяльності. Багато змін торкаються і місцевого самоврядування, наприклад вибори мера здійснювати у два тури і участь у місцевих виборах громадян надати молоді з 16-річного віку. Партія

реально націлена на розвиток правової держави, в якій громадянин буде основою влади, а не засобом її здобуття шляхом маніпуляції громадською думкою. Ударівці мають багато планів щодо оздоровлення нації та розвитку молодого покоління країни. «Якщо ми навчимо молодь сьогодні, завтра вона буде професійно управляти країною», – зазначається у виборчій програмі партії. Отже, партія «УДАР В. Кличка» пропонує дієві та реальні пропозиції вирішення проблеми сучасного державотворення в Україні. У неї велика кількість нових ідей, які забезпечили їй успіх на парламентських виборах.

В 22 областях України «УДАР» здобув більше 10 % голосів, а в цілому по державі набрав 13,96 % голосів і 6 депутатських місць в одномандатних округах [2]. В нинішній Верховній Раді України «ударівці» мають 40 депутатів і активно працюють як опозиційна партія [1].

Комуністична партія України неочікувано оживилась перед виборами 2012 р. Чи то гасло «Повернемо країну народу!» так вплинуло на виборців, чи розчарування у Партії регіонів спричинило зміну позиції електорату східних областей України, але факт залишається фактом – комуністи досить добре провели передвиборчу агітацію і пройшли у парламент, здобувши підтримку 13,18 % електорату [3]. Комуністи категорично заявляють, що відмова від соціалістичного шляху була фатальною помилкою і, що капіталістичний лад веде державу в прірву. В сфері парламентаризму комуністи обіцяють надати профспілкам законодавчу ініціативу, ліквідувати недоторканність депутатів, забезпечити виборність суддів. Вони обіцяють жорстке покарання за хабарництво державних службовців, але про люстрацію чиновників не йдеться, на відміну від заяви «УДАРу», «Батьківщини» та «Свободи». Одним із підрозділів програми КПУ є «Зміцнення державного суверенітету», в якому передбачається вступу до Митного союзу, припинення співробітництва з МВФ та СОТ.

У виборчій програмі наявні також соціальні обіцянки, схожі на соціальний пакет, що діяв в СРСР. Наприклад: безоплатна освіта на всіх рівнях навчання, безоплатна медицина, допомога молодим спеціалістам, а також повернення у державну власність майна олігархів тощо. В цілому соціальний популізм дав КПУ істотну підтримку електорату, особливо в східних та південних регіонах держави. 25,14% виборців проголосувало за них у Луганській області, 20,84 % в Харківській, 29,46 % в м. Севастополі, 18,85 в Донецькій області і 19,41 % в АР Крим. В Тернопільській області за комуністів віддано лише 1,92 % голосів, у Львівській – 1,99 %, у Івано-Франківській – 1,78 % [2].

Проаналізувавши програми 5-ти партій, які пройшли у парламент в 2012 році, можна зробити висновок, що 4 з них активно виступають проти корупції як головної проблеми цивілізованого розвитку країни (крім Партії регіонів), три партії висловлюються за люстрацію корупційних чиновників (ВО «Свобода», ВО «Батьківщина», «УДАР»). Найбільш популярними є пункти, що стосуються соціальної сфери. Це говорить про одвічний популізм української політики, а також про те, що суспільство, як і раніше, розвивається за латиноамериканською моделлю, коли суспільство поляризоване між основними соціальними групами – багатими і бідними, а середній клас продовжує складати незначну частину населення.

То ж чи підтвердили минулорічні парламентські вибори існування демократії в Україні? Численні спостерігачі від провідних демократій світу, міжнародних організацій та вітчизняних правозахисних організацій вельми критично оцінили хід виборчих змагань та підрахунок голосів, особливо в мажоритарних округах. В остаточному звіті спостережної місії ОБСЄ, що вийшов на початку 2013 р., парламентські вибори 2012 р. в Україні були позначені недостатнім рівнем змагальності [2].

Таблиця 6.

Порівняльний аналіз виборчих програм парламентських партій щодо сучасного стану та перспектив розвитку демократії в Україні

Пар- тія	Гарантія прав і свобод людини і громадянина	Розвиток громадянського суспільства	Розвиток місцевого самоврядування	Утвердження парламентаризму
Пар- тія регі- онів	Партія виступає за: – свободу слова; – рівні можливості для жінок та чоловіків в усіх сферах життя; – законодавче забезпечення права громадян на рідну мову; – 75% державного	Шляхи розвитку громадянського суспільства в програмі не вказані.	Держава процвітатиме, якщо будуть сильними її регіони. Розширити повноваження органів місцевого самоврядування, зокрема 60% зведеного державного бюджету передавати місцевим радам.	Обіцянок і намірів щодо розвитку парламентаризму немає

	<p>замовлення в вузах – 100% забезпечення ліками хворих на онкологічні захворювання – збільшення пенсій.</p>			
<p>ВО «Батьківщина»</p>	<p>Пріоритети: – боротися за право громадянина на свободу слова та мирні протести; – зупинити репресії; – забезпечити право на якісну освіту, на вільну конкуренцію в бізнесі; – захистити українську мову; – скасувати несправедливу пенсійну реформу; – захистити ЗНО задля справедливого вступу до ВНЗ.</p>	<p>Надамо громадянському суспільству, журналістам і опозиції ефективні важелі контролю за діями влади. Усунемо бандитські монополії. Забезпечимо справедливу конкуренцію у галузях економіки.</p>	<p>Про місцеве самоврядування не згадано.</p>	<p>Парламент не буде підрозділом Банкової. Персональне голосування у Верховній Раді. Скасувати депутатську недоторканість. Імпічмент президенту.</p>
<p>УДАР</p>	<p>Забезпечити дотримання прав громадян на роботу за освітою. Запровадити повну безоплатність навчання в середніх школах</p>	<p>Народна законодавча ініціатива, (законопроект, підтриманий 150000 громадян має розглядатись першочергово у Раді). «Народна недовіра» – можливість усунення від повноважень прокурора, голову</p>	<p>Залишати 100% податку на доходи фізичних осіб, податку на землю та податку на нерухомість у громадах. Повернути киянам право на самоврядування.</p>	<p>Вибори до парламенту – за пропорційною системою з відкритими списками. До місцевих рад – за мажоритарною системою.</p>

	та ПТУ. Надати прозорі державні гранти для обдарованої молоді.	держ. Адміністрації та суддів на місцевому референдумі.	ВНЗ надати широкі автономні права.	
КПУ	<p>Безкоштовна медична допомога громадянам.</p> <p>Повністю безкоштовна освіта від дошкільної до вищої.</p> <p>Скасування підвищеного пенсійного віку.</p> <p>Надати медикам та працівникам культури статус держ. службовця.</p>	<p>Надання профспілкам права законодавчої ініціативи.</p> <p>Введення виборності суддів.</p>	<p>Про розвиток місцевого самоврядування не йдеться.</p>	<p>Ліквідація недоторканості депутатів.</p>
ВО «Свобода»	<p>Розвиток середнього класу, усунення прірви між багатими та бідними.</p> <p>Дотримання національної та соціальної справедливості.</p>	<p>Забезпечення справедливих умов на приватну власність. Унеможливлення подвійного громадянства.</p> <p>Відповідальність посадовців перед громадянами.</p>	<p>Забезпечення територіальним громадам права відкликати депутатів усіх рівнів.</p>	<p>Пропорційна система виборів до парламенту за відкритими виборчими списками.</p> <p>Персональне голосування, за відбитком пальця.</p>

Використана література:

1. Вибори до Верховної Ради. Результати голосування [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vr.ukrinform.ua/voting-results/ukraine-total>
2. Парламентські вибори в Україні 2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <mhtml:file://C:\Documents and Settings\Адміністратор\Рабочий стол>
3. Передвиборна програма Комуністичної партії України «Повернемо країну народу!» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.parliament2012.com.ua/programa-komunistichnoyi-partiyi/>
4. Передвиборна програма Партії регіонів «Від стабільності – до добробуту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <mhtml:file://D:\Вибори 2012\Партія регіонів 2012р.mht>
5. Передвиборна програма Політичної партії «УДАР» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.parliament2012.com.ua/programa-partiyi-udar/
6. Передвиборна програма ВО «Батьківщина» // Голос України. – 2012. – 29 вересня. – С. 4.
7. Передвиборча програма Всеукраїнського об'єднання «Свобода» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.svoboda.org.ua/dokumenty/inshi/031823/>

4. Основні вектори зовнішньої політики українських парламентських партій.

Важливим розділом передвиборчої програми партій на парламентських виборах є пріоритети зовнішньої політики, які будуть реалізовуватися з приходом до влади. Перш, ніж перейти до аналізу цієї складової партійної діяльності, слід з'ясувати основи зовнішньої політики української держави, визначені в Законі України «Про засади внутрішньої та зовнішньої політики України» від 1.07.2010 р.

У статті 2 цього Закону вказується на такі принципи зовнішньої політики української держави, які відповідають сучасним нормам міжнародного права :

- суверенна рівність держав;
- утримання від загрози силою або її застосування проти територіальної цілісності або політичної незалежності будь-якої іноземної держави;
- повага до територіальної цілісності іноземних держав та непорушності державних кордонів;
- вирішення міжнародних спорів мирними засобами;
- повага до прав людини та її основоположних свобод;
- невтручання у внутрішні справи держав;
- взаємовигідне співробітництво між державами;
- сумлінне виконання взятих на себе міжнародних зобов'язань;
- пріоритет загально визнаних норм і принципів міжнародного права перед нормами і принципами національного права;
- застосування Збройних Сил України лише у випадках актів збройної агресії проти України, будь-яких інших збройних зазіхань на її територіальну цілісність і недоторканність державних кордонів, боротьби з міжнародним тероризмом та піратством або в інших випадках, передбачених міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України;
- застосування міжнародних санкцій, контрзаходів та заходів дипломатичного захисту відповідно до міжнародного права у випадках міжнародних протиправних діянь, які завдають шкоди Україні, її громадянам і юридичним особам;
- своєчасність та адекватність заходів захисту національних інтересів реальним і потенційним загрозам Україні, її громадянам і юридичним особам.

Серед основних засад зовнішньої політики України, що визначені в статті 11 Закону, виділимо такі:

- забезпечення національних інтересів і безпеки України шляхом підтримання мирного і взаємовигідного співробітництва з членами міжнародного співтовариства за загальновизнаними принципами і нормами міжнародного права;
- використання міжнародного потенціалу для утвердження і розвитку України як суверенної, незалежної, демократичної, соціальної та правової держави, її сталого економічного розвитку;
- створення сприятливих зовнішньополітичних умов для розвитку української нації, її економічного потенціалу, історичної свідомості, національної гідності українців, а також етнічної, культурної, мовної, релігійної самобутності громадян України усіх національностей;
- утвердження провідного місця України у системі міжнародних відносин, зміцнення міжнародного авторитету держави;
- сприяння міжнародному миру і безпеці у світі, участь у всеосяжному політичному діалозі для підвищення взаємної довіри держав, подолання традиційних і нових загроз безпеці;
- дотримання Україною політики позаблоковості, що означає неучасть України у військово-політичних союзах, пріоритетність участі у вдосконаленні та розвитку європейської системи колективної безпеки, продовження конструктивного партнерства з Організацією Північноатлантичного договору та іншими військово-політичними блоками з усіх питань, що становлять взаємний інтерес;
- запобігання конфліктам у регіонах, що межують з Україною, та врегулювання наявних конфліктів;
- забезпечення захисту прав та інтересів громадян і юридичних осіб України за кордоном;
- створення сприятливих умов для задоволення національно-культурних і мовних потреб українців, які проживають за межами України, підтримання з ними сталих зв'язків;
- забезпечення інтеграції України в європейський політичний, економічний, правовий простір з метою набуття членства в Європейському Союзі;

- забезпечення з метою повноцінного економічного розвитку, підвищення добробуту народу інтеграції економіки України у світову економічну систему;
- розширення міжнародного співробітництва з метою залучення іноземних інвестицій, новітніх технологій та управлінського досвіду в національну економіку в інтересах її реформування, модернізації та інноваційного розвитку;
- підтримка інтеграції України у світовий інформаційний простір.

Порівняльний аналіз зовнішньополітичного аспекту виборчих програм українських політичних партій доцільно провести за такими основними показниками:

- 1) основні вектори зовнішньої політики держави на сучасному етапі розвитку України та міжнародних відносин;
- 2) стратегічні партнери України;
- 3) вступ в Європейський Союз та інші міжнародні організації;
- 4) стосунки з Російською Федерацією та СНД

(Порівняльний аналіз основних положень зовнішньої політики парламентських партій України наведений в табл. № 7).

Партія регіонів, як цього вимагає Закон «Про засади внутрішньої та зовнішньої політики України», виступає за «збереження позаблокового статусу України» [3]. В якості основних стратегічних партнерів називаються Росія, США та Китай. Разом з тим, декларується мета «здобуття асоційованого членства в Європейському Союзі та створення зони вільної торгівлі, зняття візових бар'єрів між Україною та ЄС».

Важливими орієнтирами зовнішньої політики, що задекларовані у виборчій програмі, є «посилення економічної співпраці в рамках зони вільної торгівлі з країнами СНД» та «відкриття для України ринків країн «Великої двадцятки» та «країн, що розвиваються».

Як показав поствиборчий період, партія влади, уряд та Президент В. Янукович намагаються виконати умови Європейського Союзу щодо набуття асоційованого членства в цій важливій для України міжнародній організації. Але викликає стурбування той факт, що продовжується практика вибіркового правосуддя щодо лідерів опозиційних сил, через що керівництво ЄС може відкласти, а то й відмовитися від досягнутих домовленостей у сфері зближення

з Україною як у галузі економічного, так і політичного партнерства. Те що об'єднана Європа уважно слідкує за станом демократії та правосуддя в Україні, є той факт, що лідери ЄС та Ради Європи вельми швидко позитивно відреагували на помилування Юрія Луценка Президентом 7 квітня 2013 р.

Україні сьогодні важливо перестати вести подвійну політичну гру з Європейським Союзом та Російською Федерацією, мовляв ми хочемо бути одночасно і в ЄС, і в Митному союзі чи ЄврАзЕС.

Близьку до Партії регіонів зовнішню політику демонструє **Комуністична партія України**. Комуністи виступають за «конституційне закріплення нейтрального та позаблокового статусу України» [2]. Однак КПУ рішуче ратує за те, щоб «припинити співпрацю з Міжнародним валютним фондом» та «переглянути всі нерівноправні міжнародні договори, в першу чергу з СОТ». Пріоритетом зовнішньої політики української держави вважається вступ до Митного союзу Російської Федерації, Білорусі та Казахстану, а також до Євразійського економічного союзу.

Як бачимо, вступ до Європейського Союзу комуністи вважають недоцільним і основний вектор зовнішньої політики у них має промосковський характер, який по-суті означає реанімацію в тій чи іншій формі колишнього Радянського Союзу. Може здатися дивним, але така політична орієнтація знаходить суттєву підтримку на сході та півдні України, де за КПУ на парламентських виборах проголосувало від 15 до 25 % виборців, а в м. Севастополі, в якому базується Чорноморський флот Росії, підтримка комуністів становила 29, 46 % електорату.

Всеукраїнське об'єднання «Батьківщина» послідовно проявляє себе як проєвропейська партія [4]. В її виборчій програмі зазначається, що «європейські цінності – це наші цінності». Партія «Батьківщина» вимагає від нинішньої влади негайно ліквідувати кризу у відносинах з Євросоюзом, зробити все, щоб підписати в 2013 р. угоду про політичну асоціацію та зону вільної торгівлі з ЄС. Разом з цим «Батьківщина» вважає, що необхідно зміцнювати партнерські відносини з Російською Федерацією, але не через входження у Митний союз чи ЄврАзЕС, а на основі двосторонніх відносин. Центральна та Західна Україна активно підтримала об'єднану опозицію на минулорічних парламентських виборах, віддавши їй від 30 до 45 % голосів виборців. Немає сумніву, що коли б при владі була ця політична сила, Україна набагато швидше стала б асоційованим, а згодом і повноправним членом Європейського Союзу.

Партія «УДАР Віталія Кличка» також зарекомендувала себе як ліберальна партія європейської орієнтації [5]. У її виборчій програмі зазначається, що «Україні належить укласти та ратифікувати угоду про асоціацію з Європейським Союзом». Ця угода, як сподіваються ударівці, «стане дороговказом до європейських реформ на багато років уперед». Разом з тим, Україна повинна виробити системну зовнішню політику, яка ставила б «мету досягнення загальнонаціональної вигоди» у партнерських стосунках з різними суб'єктами міжнародного життя, і, в першу чергу, із сусідніми державами. При цьому мова йде не лише про Російську Федерацію, а й про держави південного та західного регіонів. Віталій Кличко, як znana у світі людина, міг би сприяти посиленню взаємовигідного співробітництва України з багатьма розвиненими країнами світу.

Всеукраїнське об'єднання «Свобода» як націоналістична за світоглядом партія декларує свій зовнішньополітичний курс як «європейський україноцентризм» [6]. Практично це означає, що Україна повинні постійно підтверджувати, що вона європейська держава не лише географічно, а й ментально і культурно, що її місце в європейській цивілізації, а не в «русском мире». Україна, на думку «Свободи», повинна вийти з СНД та дистанціюватися від Митного союзу та ЄврАзЕС. В її інтересах розбудова Балто-Чорноморської геополітичної осі в якій вона відіграватиме провідну роль. З Росією має бути встановлений візовий режим. Російські війська повинні бути виведені з української території (йдеться про Чорноморський флот Російської Федерації разом з його розгалуженою інфраструктурою). Оборонна стратегія України має базуватися на посиленій співпраці з НАТО, членами ядерного клубу й сама Україна має відновити ядерний статус, що буде надійною гарантією її безпеки та незалежності.

Таблиця 7.

Порівняльний аналіз засад зовнішньої політики українських парламентських партій

Назва партії	Основні вектори зовнішньої політики	Стратегічні партнери	Взаємодія з ЄС та ін. міжнар. організаціями	Стосунки з пост-радян. республ.
Партія регіонів	Збереження позаблокового	Стратегічне партнерство з	Здобуття асоційован	Посилення економічної

	статусу України. Відкриття для України ринків країн «Великої двадцятки» та країн, що розвиваються	Росією, США, Китаєм	ого членства в Євросоюзі, створення зони вільної торгівлі, зняття візових бар'єрів між Україною та ЄС	співпраці в рамках зони вільної торгівлі з країнами СНД
ВО «Батьківщина»	Європейські цінності – це наші цінності. Досягнемо безвізового режиму з країнами Євросоюзу	Ліквідуємо кризу у відносинах із Євросоюзом.	Забезпечимо підписання та ратифікацію Угоди про асоціацію та зону вільної торгівлі з ЄС	Зміцнимо партнерства з Російською Федерацією
УДАР	Наша зовнішня політика має ставити за мету досягнення загальнонаціональної вигоди	Угода про асоціацію стане дороговказом європейських реформ на багато років уперед.	Україні належить укласти та ратифікувати Угоду про асоціацію з Європейським Союзом	Побудувати систему партнерства, за якої Україна могла би отримувати нові можливості для розвитку разом із сусідами в довгостроковій перспективі
КПУ	Конституційне закріплення нейтрального та позаблокового статусу України. Розробка нової концепції оборони	Пріоритет зовнішньої політики – вступ до Євразійського економічного союзу	Припинення співробітництва України із МВФ. Перегляд всіх нерівноправних міжнарод-	Вступ до Митного союзу, Єдиного економічного простору

			них договорів, у першу чергу в рамках СОТ	
ВО «Свобода»	Курс на європейський україноцентризм. Відновлення ядерного статусу України	Посилена співпраця з НАТО і членами ядерного клубу	Побудова Балто-Чорноморської геополітичної осі. Вихід з СНД, дистанціювання від ЄврАзЕС	Візовий режим з Росією. Виведення російських військових баз з української території

Використана література:

1. Вибори до Верховної Ради. Результати голосування [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vr.ukrinform.ua/voting-results/ukraine-total>
2. Передвиборна програма Комуністичної партії України «Повернемо країну народу!» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.parliament2012.com.ua/programa-komunistichnoyi-partiyi/>
3. Передвиборна програма Партії регіонів «Від стабільності – до добробуту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <mhtml:file://D:\Вибори 2012\Прартія регіонав2012р.mht>
4. Передвиборна програма ВО «Батьківщина» // Голос України. – 2012. – 29 вересня. – С. 4.
5. Передвиборна програма Політичної партії «УДАР» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.parliament2012.com.ua/programa-partiyi-udar/
6. Передвиборча програма Всеукраїнського об'єднання «Свобода» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.svoboda.org.ua/dokumenty/inshi/031823/>

4. Використання етнополітичного чинника у виборчій стратегії українських партій (досвід 2012 р.)

Хоч Україна відноситься до категорії *переважно моноетнічних держав* [2, с. 59, 222–223], однак той факт, що на її території проживають представники біля півтори сотні національностей, загальна чисельність яких становить 10 мільйонів осіб, або 22 відсотки від складу населення країни, і те, що досі триває складний і суперечливий процес відродження титульної нації, яка в минулому зазнала істотної руйнації і нині складається з майже рівновеликих частин україномовних та російськомовних членів спільноти, вимагає зваженої і ефективної державної етнополітики. Партії, як одні з основних інституційних суб'єктів політичного життя, намагаються обґрунтувати власні проекти етнополітики в Україні, тим більше, що за роки незалежності так і не було ухвалено закон про засади етнонаціональних відносин. Особливо актуалізується та набирає радикальних форм цей процес під час парламентських виборів.

Вітчизняні політологи, соціологи й історики постійно тримають у полі зору етнополітичні процеси в українському суспільстві. Існує також чимала кількість наукових публікацій в яких розглядається місце і роль етнополітичного чинника у виборчих стратегіях українських партій – праці А. Кіссе, Г. Луцишин, О. Майбороди, А. Попок, Н. Ротар та ін. [4; 5; 6; 14; 19]. В них аналізуються проблеми етнонаціонального розвитку в передвиборчому дискурсі політичних партій, роль «етнічної карти» в стратегії виборчого процесу, прояви етнонаціонального протистояння та причини його радикалізації. Разом з тим, у дослідженнях достатньою мірою не простежується взаємозв'язок загальної стратегії політичних партій та їх поведінки під час виборчих перегонів, вплив на цей процес стану демократії, соціально-економічних та інших чинників.

Даний розділ присвячений дослідженню місце і роль етнополітичної складової в стратегії і тактиці українських політичних партій під час парламентських виборів, її публічні й латентні вияви та вплив на результати голосування.

Досліджуючи етнонаціональну складову виборчої стратегії політичних партій, необхідно мати на увазі істотний вплив на етнополітичні орієнтації цих суб'єктів ідеологічних доктрин. Так, центристські партії здебільшого відстоюють політичну модель нації і основну увагу приділяють правам людини і громадянина. Праві та правочентристські партії акцентують увагу на етнічній та змішаній (етнополітичній) моделях нації і схильні розглядати тісний та

органічний взаємозв'язок між правами особи та правами нації. Ліві партії на передній план висувують не національне, а економічне й соціальне питання, суворо засуджуючи заангажованість політиків етнонаціональними проблемами. Названі закономірності яскраво проявляються й в Україні, в тому числі у виборчих перегонах.

У програмі Партії регіонів йдеться про «послідовне формування єдиної політичної нації в Україні» та «дотримання конституційних гарантій для національних меншин, розвитку їх культурно-мовної автономії». Партія наголошує на поступовій реалізації федеративного принципу державного устрою та підвищенні політичного статусу російської мови. Вона висунула гасло: «Дві мови – один народ!» [17]

Передвиборна програма Партії регіонів 2012 р. ставить мету «законодавче забезпечення права громадян на рідну мову» та «надання російській мові статусу другої державної» [11]. В 2012 р., як і на двох попередніх парламентських виборах, Партія регіонів виборола перше місце, здобувши у змаганні за пропорційною складовою виборів 30,00 % голосів [1].

Парадокс українського політичного життя полягає в тому, що, хоча прихильність до ліберальної та соціал-демократичної ідеологій у сучасній Україні виявляє відповідно 1,9 та 11, 4 % громадян [20, с.487], за лівоцентристську Партію регіонів голосує майже третина виборців. Цю невідповідність можна пояснити тим, що, по-перше, ця політична сила позиціонує себе виразником інтересів регіонів України, особливо східних та південних областей, а, по друге, представляє і захищає етнокультурні цінності українських росіян та російськомовного населення інших національностей, в т. ч. й українців. Зважаючи на це, політтехнологи регіоналів розіграли «етнічну карту» ще напередодні виборчої кампанії 2012 р. Йдеться про те, що влітку минулого року Верховна Рада України прийняла Закон «Про засади мовної політики в Україні», який передбачав офіційне використання мов національних меншин в регіонах за умов проживання в них 10 і більше відсотків іноетнічного населення. Цей закон значною мірою реалізував попередні передвиборні обіцянки партії щодо зміни політичного статусу російської мови, і більше того, де-факто підняв цю мову на рівень офіційної, поруч з українською, в половині регіонів держави. Такий крок влади вмить політизував і російську, й українську етнічність: носії першої стали в більшій мірі підтримувати правлячу партію, а представники другої, відчувши загрозу українській мові як єдиній державній, виступили з доволі енергійними протестами. Активізувавши етнополітичний

чинник напередодні виборів, Партія регіонів не мала потреби його активного декларування в передвиборній програмі.

Всеукраїнське об'єднання «Батьківщина» в своїй партійній програмі також виступає за розбудову «української політичної нації». У цьому партійному документі стверджується, що «Батьківщина» не сприймає крайнього лібералізму з його пануванням капіталу, що зрісся з владою. Вона відкидає також ліві ідеї, які довели неефективність 70-ма роками свого існування СРСР. Партія в своїй політичній діяльності пропонує суспільству третій шлях – український шлях до справедливості і добробуту громадян на ідеологічній платформі «солідаризму» [18].

У виборчій програмі ВО «Батьківщина» 2012 р. зазначається, що пріоритетним завданням партії стане «формування сучасної української політичної нації із неповторною національною ідентичністю, власною історією та спільним європейським майбутнім» [7]. Наголошується, що слід наповнити «реальним змістом статус української мови як єдиної державної» та, що «європейські цінності – це наші цінності». Певна новизна у трактуванні сутності «української політичної нації» полягає у наголосі не тільки на політичному аспекті національної консолідації, а й на ролі в цьому процесі української етнічності, яка має бути властивою модерній українській спільноті. У 2012 р. ВО «Батьківщини», в партійний список якої ввійшли авторитетні представники семи політичних партій (партії т. з. «об'єднаної опозиції»), здобула підтримку 25,54 % електорату [1].

Слід підкреслити, що протистояння влади й опозиції на ґрунті мовного питання червоною ниткою пройшло через усю виборчу кампанію 2012 р., що істотно відрізняє її від попередніх парламентських виборів. Позитивним є те, що, по-перше, українці усвідомили реальну загрозу, яка знову нависла над їхніми базовими етнокультурними цінностями, а, по-друге, що сама влада (Партія регіонів, Президент і Уряд) у результаті загальноукраїнських передвиборчої дискусії визнали актуальною проблему політико-правового зміцнення статусу української мови як державної (Президент дав доручення уряду підготувати відповідний законопроект).

Програма політичної партії «УДАР (Український Демократичний Альянс за Реформу) Віталія Кличка» «Від успіху людини – до успіху країни!» декларує ідею про те, що «НАЦІОНАЛЬНА МЕТА УКРАЇНИ» – до 2025 року наблизитися за всіма ключовими показниками до 20-ти найбільш розвинених країн світу». Цієї мети, підкреслюється в документі, Україна «досягне лише як об'єднана нація». Партія виступає за «розвиток української мови в усіх сферах

суспільного життя» та за реалізацію в Україні Європейської хартії регіональних мов [3]. У виборчій програмі партії УДАР питання розвитку українського суспільства, його демократичної трансформації розглядаються без звернення до звичних конфліктогенних етнополітичних проблем, що демонструє новий тип політичної культури: проявляти максимум толерантності та політкоректності під час виборчої кампанії. Партія обіцяє «сприяти оздоровленню нації», «підтримувати український культурний продукт» та «стимулювати інвестиції у сферу культури» [11]. Виборці позитивно оцінили передвиборні декларації та поведінку партії УДАР, віддавши за неї 13,96 % голосів [1].

У програмі Комуністичної партії України зазначено: «Ми виходимо з того, що національне питання завжди має конкретний соціально-класовий зміст», а інтереси народу ніколи не зводяться лише до досягнення національно-державної незалежності. Комуністи підкреслюють, що «національна ідея не може бути творчим і консолідуючим фактором і є лише витонченою формою антикомунізму, засобом розколювання багатонаціональної країни за національною та регіональною ознаками». Вони активно виступають за відродження союзної держави на засадах пролетарського інтернаціоналізму [16].

Хоч КПУ формує свою програму на комуністичних (марксистсько-ленінських) ідеологемах, суттєва народна підтримка цієї партії впродовж дев'яностих років ХХ ст. та початку ХХІ ст., базувалася на російській національній ідеї: східні та південні регіони України у своїй основній масі голосували за російські етнокультурні та політичні цінності, а не комуністичні ідеали. Партія регіонів, використавши програмну і передвиборчу стратегію комуністів, зуміла в 2006 р. схилити на свій бік колишній електорат КПУ. На перший погляд «Капітал Маркса» виборці Сходу та Півдня України поміняли на «Капітал Ахметова», але насправді вони знову голосували за новоявлених виразників російської ідеї, замаскованих тепер у ліберальні шати.

У 2012 р. КПУ виборювала депутатські мандати під лозунгом: «Повернемо країну народу!» Панацеєю від усіх бід і проблем України комуністи вважають спрямування суспільства і держави «в надійне русло соціалістичного розвитку». Про проблеми відродження української етнічної нації, її культури у передвиборній програмі не йдеться. Але мова знову йде про державний статус російської мови, який має бути узаконений через загальнонародний референдум. Комуністи також виступають за «введення кримінальної відповідальності за героїзацію осіб, які співробітничали з нацистським

режимом та тих, хто сьогодні пропагує ці ідеї», за заборону пропаганди «расизму, ксенофобії та національної ворожнечі» [8].

Якщо на парламентських виборах 2006 р. КПУ отримала 3,66 % голосів виборців, у 2007 р. – 5,39 %, то у 2012 р. – 13,18 % [1]. Певний прогрес у підтримці комуністів пояснюється втратою довіри електорату до Партії регіонів, яка не зуміла повною мірою реалізувати свої соціально-економічні та етнополітичні обіцянки.

Серед націоналістичних партій своєю радикальністю вирізняється Всеукраїнське об'єднання «Свобода». Її лідер О. Тягнибок зазначає, що національні сили впродовж останніх виборів йшли у хвості демоліберальних структур, працюючи на них, віддаючи їм свою енергію, свої голоси. Тепер партія «Свободи» йтиме самостійно і буде прагнути забрати «лише своє». Партія ухвалила «Програму Захисту Українців», яка включає дві сотні «негайних першочергових кроків» щодо подолання наслідків геноциду українців у ХХ ст. та побудови «могутньої Української держави на засадах соціальної та національної справедливості» [15]. На парламентських виборах 2006 і 2007 рр. «Свобода» мала менше одного процента підтримки електорату і лише минулого року зуміла подолати 5-ти процентний виборчий бар'єр, здобувши 10,44% голосів [1].

На відміну від інших українських політичних партій, які мають окремі розділи чи включення етнонаціонального змісту у свої передвиборчі програми, ВО «Свобода» розробила програму загалом етнополітичного змісту. Вона не приховує своєї ідеологічної основи – українського націоналізму, відверто вказує на проблеми відродження української етнічної нації, на реваншистські наміри проросійських сил в суверенній українській державі. Етнічні українці, які часто відчують приниження владою їхньої національної гідності та є об'єктом соціально-економічної політики, яка приводить до зuboжіння народу, плекають надію на тих, хто своїм головним гаслом вважає слова: «Своя влада – Своя власність – Своя гідність на СВОЇй БОгом ДАній землі!», хто виступає «за збереження національної ідентичності та відновлення історичної справедливості замість розгулу українофобії та реваншу радянської імперії» [12]. Таку партію важко звинуватити у спекуляціях на етнонаціональну тематику, у нещирості, хоч вона насторожує виборців своїм радикалізмом.

З відвертих націоналістичних позицій виступили на останніх парламентських виборах також партія «Наша Україна» на чолі з колишнім президентом України В. Ющенком та партія «Руський блок». Їхня підтримка у 2012 р. становила відповідно 1,11% і 0,31% [1].

«Наша Україна», в союзі з Українською народною партією та Конгресом Українських Націоналістів, закликала «збудувати Україну» не лише «незалежною..., правовою, соціальною державою та повернути її на шлях демократичного розвитку», а й подбати про те, щоб вона стала «національною» державою. Одним крилом національного поступу, вважає партія, є державна українська мова, «якою повинен володіти кожен громадянин України», другим – «єдина Українська Помісна Православна церква», яка забезпечить духовне єднання українців [10]. Основною причиною незначної підтримки «нашоукраїнців» на минулих парламентських виборах став надто низький рівень довіри до особи В. Ющенка, який не лише не виконав обіцянок 2004 р., а й намагався дискредитувати інші українські національно-патріотичні сили під час виборчих перегонів 2012 р. Це свідчить, що український електорат став більш досвідченим та відповідальним, і не вірить лідерам, які уже обманювали народ, навіть тоді, коли вони говорять правильні слова.

Головне гасло партії «Руський блок»: «Поza єдністю з Росією немає майбутнього!». У передвиборній програмі зазначено: «Возз'єднаємо розділений руський народ – створимо фундамент доброго майбутнього». «Російський блок» вважає, що в Україні «фашизація суспільства, мовний шовінізм досягли межі, за якою – гуманітарна катастрофа». Для порятунку «східно-православної слов'янської цивілізації» потрібно, щоб російська мова була повернена «в цілісну систему освіти – від дитячого садка до вузу»; щоб була дієва протидія такому «анти-православному проекту» як «єдина помісна українська церква» та введено в програму шкільного навчання предмет «Основи православної культури» [13]. Незначна підтримка цієї політичної партії свідчить про недовіру основної маси населення України до ідеї відновлення колишньої російської імперії в тій чи іншій формі.

Узагальнюючи сказане, зробимо ряд висновків. По-перше, етнонаціональна проблематика постає на парламентських виборах у двох основних іпостасях: як програмні положення, за якими стоїть принципова позиція партії чи блоку, і як елемент виборчих технологій. У другому випадку дійсні чи вигадані етнонаціональні проблеми виконують роль маркерів, системних символів, які можуть ефективно впливати на електоральну поведінку громадян.

По-друге, політичні сили мають істотно відмінні програмні положення щодо оцінки стану та перспектив національного розвитку України. Одні з них прагнуть законсервувати радянські «досягнення» національної політики, інші – наполягають на активній етнополітиці, яка сприяла б формуванню української

модерної нації. Крім того, українським політичним партіям властиве вкрай заідеологізоване бачення сутності нації та націєгенези.

По-третє, включення етнополітичного чинника у виборчу стратегію українських партій все ще залишається важливим засобом впливу на електорат, його підсвідомість та емоційну сферу. Однак у суспільстві визріває розуміння виборцями часто маніпулятивного характеру такої політики, а з іншого – формуються нова політична культура, яка демонструє політичну коректність у ставленні до електорату та опонентів.

В подальшому особливої уваги вимагає аналіз засад партійної етнополітики, відстеження впливу на партійну позицію об'єктивних обставин суспільного життя, оцінювання поведінки партій і блоків у сфері етнополітики з приходом їх до влади, розвиток процесів консолідації соціуму на засадах компромісних угод між політичними силами країни тощо.

Використана література

1. Вибори до Верховної Ради. Результати голосування [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vr.ukrinform.ua/voting-results/ukraine-total>
2. Дністрянський М. С. Етнополітична географія України: проблеми теорії, методології, практики : моногр. / М. С. Дністрянський. – Львів : Видав. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2006. – 490 с.
3. Загальна інформація та Програма партії «УДАР Віталія Кличка» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://udar.io.ua/s108074/zagalna_informacsa_ta_programma_partite_q
4. Кіссе А. Виборча система як засіб врегулювання етнічних конфліктів / А. Кіссе // Політичний менеджмент. – 2006. – № 2. – С. 107–115.
5. Луцишин Г. І. Особливості розвитку етнічних партій в Україні / Г. І. Луцишин [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.nbu.gov.ua/portal/natural/Polit/2011_921/Lutsish/pdf
6. Майборода О. Етнічна карта на парламентських виборах не стане козирною картою: не той розклад / О. Майборода // Контекст. – 2001. – № 11. – С. 18–25.
7. Передвиборна програма ВО «Батьківщина» // Голос України. – 2012. – 29 вересня. – С. 4.
8. Передвиборна програма Комуністичної партії України «Повернемо країну народу!» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.parliament2012.com.ua/programa-komunistichnoyi-partiyi/>

9. Передвиборна програма Партії регіонів «Від стабільності – до добробуту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <mhtml:file://D:\Вибори 2012\Прартія регіонав2012р.mht>
10. Передвиборна програма політичної партії «Наша Україна» «Україна на віки!» // Голос України. – 2012. – 13 вересня. – С. 4.
11. Передвиборна програма Політичної партії «УДАР» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.parliament2012.com.ua/programma-partiyi-udar/
12. Передвиборча програма Всеукраїнського об'єднання «Свобода» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.svoboda.org.ua/dokumenty/inshi/031823/>
13. Передвиборча програма партії «Руський блок» «До добробуту людей – разом з Росією!» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ladyjin.vn.ua/2012/ruskiyblock/peredviborcha-programa-ruskii-bl...>
14. Попок А. А. Етнополітична складова програм парламентських партій України / А. А. Попок [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.kduara.kbarkov.ua/e-book/db/2007-1-2/doc/4/04.pdf
15. Програма ВО «Свобода» (чинна). Програма захисту українців [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.svoboda.org.ua/pro_partiyu/prohrama/
16. Програма Комуністичної партії України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kpu.net.ua/program/>
17. Програма Партії регіонів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.partyofregions.org.ua/meet/program/>
18. Програмні засади партії «Всеукраїнське об'єднання «Батьківщина» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.byut.ck.ua/program.html>
19. Ротар Н. Ю. Проблеми етнокультурного розвитку у передвиборчому дискурсі політичних партій України / Н. Ю. Ротар // Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету. – 2010. – Вип. XXVIII. – С. 295–300.
20. Українське суспільство 1992–2010. Соціологічний моніторинг / за ред. В. Ворони, М. Шульги. – К.: Ін-т соціології НАН України, 2010. – 638 с.

5. Парламентські вибори в країнах Центральної Європи та транснаціональні партії в Європарламенті

Королівство Нідерланди

Форма правління у Нідерландах – конституційна монархія.

Королева – Беатрікс з Орансько-Насауської династії. (Наприкінці січня 2013 р. вона зреклася престолу на користь старшого сина Вільгельм-Олександера, який називатиметься королем Вільгельмом IV).

Законодавча влада в Нідерландах представлена двопалатним Парламентом (Генеральними штатами), що складається з 225 депутатів. Нижня палата - Палата представників (150 депутатів), обираються шляхом загальних прямих виборів на основі пропорційного представництва строком на чотири роки. Сенат – 75 сенаторів, які обираються шляхом непрямих виборів депутатами 12 провінційних рад строком на чотири роки.

Останні вибори були проведені 12 вересня 2012 р. Вони були достроковими, оскільки коаліційний уряд прем'єр-міністра Марка Рютте подав у відставку після того як один з його парламентських партнерів Партії свободи на чолі з Геертом Вілдерсом, не підтримав запропоновані урядом заходи бюджетних заощаджень.

На виборах знову перемагла Ліберальна Народна партія за свободу і демократію (НПСД), очолювана прем'єр-міністром Марком Рютте (набрала 26,6% голосів). Ідеологія партії – лібералізм, що проголошує ініціативну (активну), вільну діяльність осіб, головним чином економічну й політичну, яка є справжнім джерелом поступу в суспільному житті. Партія спрямована на утвердження парламентського ладу, вільного підприємництва, демократичних свобод; обстоює абсолютну цінність людської особистості. За місцем у політичному спектрі – це права партія.

НПСД в парламенті отримала 41 мандат, Партія праці – 39, Соціалістична партія та Партія свободи – по 15, партія Християнсько-демократичний заклик – 13, Демократи-66 – 12, «Зелені ліви» – 3, Партія «50 плюс» – 2.

Ідеологія Партії праці Дідеріка Самсона – соціал-демократія. Для партії характерне прагнення до високого рівня соціального забезпечення, зниження вартості медичних страховок, а також терпиме ставлення до іммігрантів.

Третє місце розділили крайньо-права Партія Свободи та лівоцентристська Соціалістична партія.

Королева Нідерландів Беатрікс офіційно затвердила нову правлячу коаліцію. Вона доручила лідеру Народної партії за свободу і демократію Марку Рютте очолити уряд країни. До складу кабінету, крім представників партії

Рютте, увійшла права партія Християнсько-демократичного заклику, незважаючи на те, що на виборах вона зайняла четверте місце.

У коаліційних партій немає парламентської більшості, тому новий уряд буде спиратися на підтримку депутатів від популістської Партії свободи на чолі з Геертом Вілдерсом.[4]

Федеративна Республіка Німеччини

Федеративна Республіка Німеччини – парламентська республіка.

Парламент складається з двох палат: Бундестагу та Бундесрату.

Бундестаг ФРН— єдиний конституційний орган в політичній системі ФРН, що обирається безпосередньо всіма громадянами країни. Половина депутатів Бундестагу обирається в округах за мажоритарною системою відносної більшості шляхом прямого голосування. Інша половина – за партійними списками, що виставляються в кожній землі за пропорційною системою. Бундестаг обирається на чотири роки шляхом загальних, прямих, рівних, вільних виборів при таємному голосуванні. Достроковий розпуск парламенту можливий тільки як виняток і входить в компетенцію федерального президента.

Останні вибори до Бундестагу відбулись 27 вересня 2009 року.

На виборах, набравши 27 % голосів, переміг правоцентристський блок канцлера ФРН Ангели Меркель (голови федерального уряду) – партія Християнсько-демократичний союз в союзі з Вільними демократами. У сфері економічної та фінансової політики ХДС бачить своє головне завдання в підтримці якісного економічного підйому і скорочення безробіття. Ставиться завдання наблизитися до мети всеосяжної захисту навколишнього середовища за допомогою нових технологій та заходів щодо зміни свідомості населення.

Друге місце отримала найстаріша політична партія в Бундестазі – Соціал-демократична партія Німеччини на чолі з попереднім міністром закордонних справ і віце-канцлером Франком-Вальтером Штайнмаєром (23,0%). На даний момент він втратив посади в уряді через програш на цих виборах Ангелі Меркель. За своєю ідеологією на політичному спектрі вона є лівоцентристською.

Третьою стає правоцентристська Вільна демократична партія (14,6%), яку очолює теперішній міністр закордонних справ та віце-канцлер при очільниці уряду А. Меркель.

Тому діючий коаліційний уряд складається з партій ХДС і ВДП.

Четверте і п'яте місце знову займають лівоцентристські партії «Ліві» і «Зелені».

За ними йдуть правоцентристські та право-радикальні Християнсько-соціальний союз та Націонал-демократична партія.

Наступні вибори до Бундестагу відбудуться 22 вересня 2013, на них Ангела Меркель втретє може стати канцлером Німеччини.[1]

Італійська Республіка

Італійська Республіка – парламентська республіка.

Сенат Італії – верхня палата італійського парламенту – включає 315 депутатів, 232 з яких обираються прямим голосуванням, а 83 – на пропорційній основі.

Палата депутатів Італії – нижня палата італійського парламенту – складається з 630 депутатів, які обираються прямим і загальним голосуванням.

Палата депутатів на основі закону № 270 від 21 грудня 2005 обирається за пропорційною системою.

Останні вибори в Італії проходили 24 та 25 лютого 2013 року. За підсумками голосування має бути сформований новий уряд країни.

На виборах до нижньої палати парламенту Італії перемогу отримала коаліція лівоцентристів на чолі з лідером Демократичної партії Італії П'єр-Луїджі Берсані, набравши 34,5% голосів [3].

Відставши на декілька сотих відсотка, друге місце отримав очільник правоцентристської коаліції экс-прем'єр Італії Сильвіо Берлусконі (29%).

Цікавим є те, що третє місце отримав Джузеппе Грілло - італійський комедійний актор з економічною освітою, який три роки тому створив рух під назвою «П'ять зірок». Він набрав 20% голосів. Суперники називали його програму популістською: скоротити зарплати політикам, забезпечити повну свободу Інтернету, повернутися до національної валюти і відмовитися від інтеграції до Євросоюзу. Можливо, третє місце Грілло свідчить про сильну втому італійців від політичних лідерів. Адже, як відомо, Італія перебуває зараз в глибокій рецесії, а Центральний банк країни повідомив, що в січні в Італії накопичилося 2022 мільярдів євроборгу, що є абсолютним рекордом.

Однак у переможця Берсані немає достатньо голосів, щоб самостійно сформувати уряд.

Берлусконі, над яким вже більше року тягнеться судовий процес за хабарництво, шахрайство з податками, нелегальне фінансування партій і становище якого в парламенті не надійне, вже заявив, що готовий до коаліції з лівоцентристами. Натомість колишній комік Джузеппе Грілло ще до виборів повідомив, що не збирається вступати в жодні альянси. На його думку, як ліві,

так і праві політичні сили в Італії однаково погані. Грілло не бажає вступати у коаліцію ані із соціал-демократами, ані тим більше з колишнім прем'єр-міністром С. Берлусконі та його консервативним блоком.

Три політичні сили – соціал-демократи, консерватори та протестний "Рух п'ять зірок", – які користуються приблизно однаковою підтримкою виборців, украй розсварені між собою. Соціал-демократ П'єр Луїджи Берсані, якому належить більшість у Палаті депутатів, але не в Сенаті, уже майже відчайдушно намагається наблизитися до Грілло, аби створити принаймні уряд меншості. Проте Джузеппе Грілло відхиляє ці спроби. Навіть заклик лівих інтелектуалів не зміг його переконати.

"Грилліні" блокують голосування, бажаючи лише час від часу підтримувати окремі закони. Проте прем'єр-міністром може стати тільки та людина, якій висловлять довіру обидві палати італійського парламенту.

Упродовж кількох тижнів президент Італії Джорджо Наполітано проводив передбачені конституцією консультації щодо формування уряду. Як стало відомо, наприкінці квітня 2013 р. посаду прем'єр-міністра Італії набув лівоцентрист Енріко Летта в наслідок домовленостей між коаліцією лівоцентристів, яку очолює Демократична партія та партією экс-прем'єра С. Берлусконі «Народ Свободи». Примітним є те, що жоден з 12 міністрів нового уряду Італії не є членом політичної партії [3].

Транснаціональні партії в Європейському парламенті

Договір про заснування Європейського Союзу (стаття 191) відзначає, що «Політичні партії загальноєвропейського рівня важливі як чинники інтеграції». Вони роблять внесок у формування європейської свідомості та ідентичності. В листопаді 2003 р. вперше з'явилась постанова, яка дала визначення поняттю «європейська партія» (political party at European level) і визначила умови фінансування таких партій з бюджету ЄС. Європейська партія має бути представлена у національних парламентських асамблеях щонайменше 3% голосів на останніх парламентських виборах і дотримуватися у своїх програмах базових принципів Європейського Союзу, а саме: свобода, демократія, повага до прав людини і основних свобод, верховенство права. Бюджет ЄС на фінансування європейських партій становить 8,4 мільйони євро щорічно. Крім поняття «європейська партія» активно використовується поняття «трансєвропейська політична партія» [2].

Ведучи мову про європейські партії, слід також мати на увазі й таке:

- Європейський парламент формується на загальносоюзних виборах за пропорційною виборчою системою (з 1979 р.)
- Представники національних партій з однією ідеологічною основою створюють транснаціональні партійні групи, які називають також європейськими партіями
- У 2003 р. Європарламент ухвалив постанову “Про статус політичних партій”
- Основні цілі й напрями діяльності європейських партій:
  - формування європейської свідомості (Ст. 191 договору про ЄС),
  - ухвалення планів спільних дій, в тому числі передвиборних програм
  - співпраця з національними партіями держав-членів ЄС та інших європейських держав

В Європарламенті 637 депутатів, які представляють біля 180 національних партій.

Вони утворили 7 партійних груп (транснаціональних партій) (див. табл.8).

Таблиця 8.

Транснаціональні європейські партії в Європарламенті ЄС

№ п/п	Назва партії	Її ідеологічний характер	К-сть деп. Європарламенту	% від заг. к-сті деп.
1	Європейська народна партія (Християнські демократи) і Європейські демократи	Християнсько-демократичний, консервативний	264	37,7
2	Партія європейських соціалістів	Соціал-демократичний, соціалістичний	200	27,3
3	Європейська ліберально-демократична та реформ партія	Ліберальний, центристський	90	9,0
4	Група Зелені – Європейський вільний	Екологічний, регіоналістичний	42	6,5

	альянс (Зелені)			
5	Група Європейських об'єднаних лівих – Зелені ліві Скандинавії	Соціалістичний. комуністичний	41	6,4
6	Союз за Європу Націй	Націоналістичний, консервативний	44	6,9
7	Група за Європу Демократій та різноманіття	Антиєвропейський	24	3,7
8	Незалежні		28	4,3

Українські політичні партії підтримують партнерські зв'язки з європейськими партіями. Так, Партія регіонів, зважаючи на лівоцентристський характер своєї ідеології та програми, контактує з Партією європейських соціалістів. ВО «Батьківщина» налагодила тісний взаємозв'язок з Європейською народною партією, яка демонструє правоцентристську поведінку. ВО «Свобода» прагне мати стосунки з Союзом за Європу Націй, як націоналістичним рухом в сучасній Європі. Ці та інші політико-ідеологічні взаємини все частіше використовуються для підтримки внутрішньої та зовнішньої політики українських партій та розвитку євроінтеграційних процесів за участю України.

Використана література:

1. Вибори до Бундестагу 2009 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://uk.wikipedia.org/wiki/Вибори_до_Бундестагу_2009
2. Європейські партії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%84%D0%B02%D...>
3. Міжнародні події . Італія: вибори привели до «драматичної ситуації». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.radiosvoboda.org/content/article/24913635.html>
4. Парламентские выборы в Нидерландах (2012) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://ru.wikipedia.org/wiki/Парламентские_выборы_в_Нидерландах_\(2012\)](http://ru.wikipedia.org/wiki/Парламентские_выборы_в_Нидерландах_(2012))

Навчальне видання

Рудакевич Олег Михайлович

**Використання матеріалів парламентських виборів в Україні 2012 року у
викладанні курсу «Політології»
(методичні рекомендації).**

Видруковано ФО-П Шпак В. Б.

Умов.-друк. арк. 2,1

Тираж 100 прим.

Рудакевич, О. М. Використання матеріалів парламентських виборів в Україні 2012 року у викладанні курсу «Політології» (методичні рекомендації) / О. М. Рудакевич. – Тернопіль: ТНЕУ, 2013. – 43 с.